PROFESORUL ALEXANDRU GAFTON, UN DIACRONIST INTERESAT DE FILOSOFIA ŞTIINŢEI

Prof. univ. dr. Gheorghe CHIVU
Universitatea din București
Membru corespondent al Academiei Române
gheorghe.chivu@gmail.com

Lingvistul, preocupat în prezent de istoria limbii române, de evoluţia normei literare în scrisul vechi românesc şi de raporturile existente între ştiinţele care privesc omul, filologul, interesat de stabilirea relaţiei dintre vechile versiuni româneşti ale Apostolului şi atent la efectele manierei de traducere asupra formei vechilor scrieri religioase româneşti, a fost student al Facultăţii de Litere a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi în urmă cu mai puţin de trei decenii.

Imediat după terminarea cursurilor universitare, ca membru al Catedrei de limba română şi lingvistică generală a Facultăţii de Litere din Iaşi, şi-a început specializarea în lingvistica diacronică şi în filologia românească veche, sub îndrumarea profesorului Vasile Arvinte.

A avansat rapid în cariera didactică, devenind profesor universitar la nici 40 de ani şi fiind ales, în anul imediat următor, şef al Catedrei de specialitate din prestigioasa Universitate ieşeană.

A debutat editorial cu volumul *Hipercorectitudinea* (apărut în anul 2000), în care, interpretând date furnizate de textele vechi, evaluează coeziunea sistemului limbii şi puterea de influenţare a normei.

A obţinut în acelaşi an titlul de doctor în filologie cu o teză apreciată elogios de membrii comisiei (între aceştia Neculai Ursu, Vasile Ţâra şi Constantin Frâncu), intitulată *Studiu lingvistic asupra Codicelui popii Bratul în comparaţie cu alte versiuni ale Apostolului din secolul al XVI-lea* (tipărită în volum un an mai târziu) şi

BDD-V4302 © 2017 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:26 UTC)

continuată cu două lucrări, una de istorie a limbii noastre de cultură, cealaltă de tip filologic. În prima, intitulată *Evoluţia limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea* (apărută în 2001), cu punct de pornire în teza de doctorat, cercetarea formei Apostolului din manuscrisul *Bratul,* în comparaţie cu aceea a *Apostolului* lui Coresi,a *Codicelui Voroneţean* şi a *Apostolului Iorga*, a permis o analiză de tip diacronic a normelor vechii române literare, în care sunt evidenţiate, prin utilizarea variaţiilor de ordin diatopic, cauzele diferenţelor lingvistice. În cea de a doua, ediţia *Codicelui Bratul* (apărută în volum în anul 2003),prefaţând transcrierea acestui vechi miscelaneu cu un studiu filologic asupra celor mai vechi versiuni ale Apostolului, Alexandru Gafton alătură primei ediţii integrale a manuscrisului braşovean transcrierea părţilor corespunzătoare din *Praxiul* coresian (editat şi el aici, pentru prima dată, cu litere latine).

Când finisa şi apoi tipărea aceste cărţi, Alexandru Gafton lucra deja, dovadă de preţuire din partea profesorilor care îl sprijiniseră şi îl promovaseră, într-un colectiv, din care făceau parte nu doar mentorul său ştiinţific, reputatul lingvist Vasile Arvinte, ci şi cunoscutul istoric şi filolog Ioan Caproşu. Proiectul pe care îl realizau, prin retranscrierea şi reinterpretarea a două texte deja editate şi destul de atent studiate, dovadă de spirit critic şi de dorinţă de înnoire, totdeauna benefice în filologie, consta în reeditarea a două importante tipărituri vechi româneşti: *Biblia de la Bucureşti* (tipărită la Iaşi, în două volume, în 2001 şi 2002) şi *Palia de la Orăştie* (care a văzut lumina tiparului, tot la Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", în anii imediat următori, volumul I, conscrat textului, în 2005, iar cel de al II-lea, format din studii pe marginea tipăriturii din 1582, în anul 2007). Alexandru Gafton a lucrat la transcrierea celor două celebre tipărituri, dar şi-a asumat şi sarcina de a cerceta relaţia dintre *Noul Testament de la Bălgrad* şi textul corespunzător din *Biblia de la Bucureşti* şi de a studia particularităţile traducerii *Paliei de la Orăştie*. A fost acest ultim studiu („*Palia de la Orăştie*" *ca traducere*) începutul unei lucrări interesante şi puţin obişnuite atunci în spaţiul filologiei româneşti, concretizate în volumul *După Luther. Edificarea normei literare româneşti prin traduceri biblice* (publicat în 2005). Analizând (în continuarea mai multor studii precedente, relaţia dintre *Palie* (1582) şi originalele acesteia, Alexandru Gafton a încercat să contureze

BDD-V4302 © 2017 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:26 UTC)

atitudinea traducătorilor faţă de textul religios şi să identifice impactul tipului de traducere adoptat asupra evoluţiei aspectului literar al românei vechi. Contribuţia traducerii textului biblic la constituirea vechii norme literare româneşti a fost analizată în detaliu în lucrarea intitulată *De la traducere la norma literară* (tipărită la Iaşi, în 2012). Au fost atent analizate aici, cu efect pozitiv în înţelegerea procesului de edificare a aspectului literar al scrisului vechi românesc, tipurile de traducere (prin calc, prin compilaţie), tipurile de glose, rolul traducerii şi contribuţia surselor în constituirea normei literare.

Istoric al limbii române (cursurilor propriu-zise, consacrate originii limbii noastre, li se alătură manualul de *Paleografie română-chirilică*, imprimat în 2006) şi filolog cu largă deschidere şi neostoită curiozitate, profesorul Alexandru Gafton a vrut să ofere şi altora posibilitatea de a descoperi tainele şi frumuseţea cercetării lingvistice.

A adăugat pentru aceasta studiilor şi ediţiilor anterior menţionate mai multe traduceri, cărţi asupra cărora s-a oprit cercetându-le ca surse de idei, ca model de cercetare interdisciplinară sau ca mijloc de lărgire a orizontului ştiinţific. Dintr-o listă cuprinzătoare, menţionăm doar cinci titluri: Charles Guinebert, *Creştinismul antic* (2011), Henry Fairfield Osborn, *De la greci la Darwin* (2014, în colaborare), Arsène Darmsteter, *Viaţa cuvintelor studiată în semnificaţiile lor* (2015), James Mark Baldwin, *Darwin şi ştiinţele umaniste* (2015, în colaborare) şi Albert Dauzat, *Filozofia limbii* (2015, în colaborare), a căror versiune românească estelămuritoare pentru orientarea recentă a profesorului astăzi omagiat către filosofia cercetării ştiinţifice.

Semnificative pentru activitatea desfăşurată de profesorul Alexandru Gafton sunt şi încercările sale reuşite de unire a eforturilor, niciodată suficiente, ale specialiştilor, din păcate din ce în ce mai puţin numeroşi, care se lasă atraşi, fiind apoi captivaţi şi subjugaţi de tainele culturii noastre vechi. O cultură care poate fi adecvat studiată şi corect înţeleasă, în complexitatea şi profunzimea ei, doar corelând, din perspective de analiză complementare, eforturile lingviştilor, filologilor şi teologilor de diverse confesiuni. Rezultatul, cu totul notabil, l-a constituit iniţierea, în anul 2008, împreună cu Ioan Milică şi Sorin Guia, şi apoi organizarea anuală, cu

BDD-V4302 © 2017 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:26 UTC)

ajutorul unui colectiv inimos de cadre didactice, ieşene, dar apoi şi timişorene, respectiv clujene, a nouă ediţii ale Conferinţei Naţionale „Text şi discurs religios”.

Iar interesul arătat de profesorul ieşean pentru lingvistica diacronică, utilă şi absolut necesară pentru înţelegerea corectă nu doar a evoluţiei limbii noastre de cultură, ci şi pentru explicarea adecvată a formei actuale a limbii române, a dat naştere publicaţiei *online Diacronia*, singulară în spaţiul nostru ştiinţific.

Lingvist preocupat de istoria limbii române, de constituirea şi de evoluţia normei literare în scrisul vechi românesc, dar şi de raporturile existente între ştiinţele care privesc omul, respectiv de filosofia ştiinţei, profesorul Alexandru Gafton are merite ştiinţifice şi manageriale care merită pe deplin elogiate.

BDD-V4302 © 2017 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:26 UTC)